

Armoedebestrijding

Gemeentelijke taken

Armoede is een complex en relatief begrip. Mensen worden niet met armoede geboren en de ene arme is de andere niet. Mensen die te maken hebben met armoede, bevinden zich allen echter wel in een kwetsbare positie. Ondanks dat de kans op armoede in Nederland relatief gezien laag is, zorgt de economische conjunctuur ook in Nederland voor een stijging van het aantal mensen dat – al dan niet tijdelijk – in armoede verkeert, sociaal uitgesloten is of hier kans op loopt. Daarom is het van belang om als onderdeel van een gedegen sociale zekerheidsstelsel effectief in te zetten op armoedebestrijding en het bevorderen van sociale inclusie. Werk is de beste weg om armoede en sociale uitsluiting te voorkomen. Omdat dit helaas (nog) niet altijd voor iedereen mogelijk is, zet het kabinet ook via andere wegen dan arbeidsparticipatie in op de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting. Want niemand mag door armoede buiten de boot vallen.

De bestrijding van armoede en sociale uitsluiting vergt een integrale aanpak want er is vaak meer dan een enkele reden dat iemand – soms tijdelijk, soms langdurig – de eindjes niet aan elkaar kan knopen. Zo kunnen schulden, onverwacht baanverlies, verandering in het gezin of gezondheid een rol spelen. Integraal werken, met beleidsterreinen binnen de eigen organisatie alsmede met private partijen, is tevens waardevol in het tijdig signaleren en voorkomen van armoede.

Gemeenten hebben een regiefunctie bij de aanpak van armoede. Zij staan immers het dichtst bij de mensen, hebben zicht op de lokale situatie, zoals werkgelegenheid, en zijn bekend met de sociale kaart voor potentiële samenwerking met private partijen.

Onder dit kopje treft u informatie aan over instrumenten die gemeenten kunnen inzetten voor armoedebestrijding; speerpunten van het kabinet; beschikbare middelen voor gemeenten; relevante kamerstukken en nieuwsberichten.

Graag verwijzen wij u ook naar www.effectiefarmoedebeleid.nl en www.effectieveschuldhulp.nl. Dit zijn twee portals die SZW samen met publieke en private partijen uit het veld beheert ter ondersteuning van publieke- en private partijen in het vinden van elkaar, kennis en goede voorbeelden.

Instrumenten

Werk

De beste weg uit armoede is werk en is het primaire middel voor gemeenten om de financiële zelfredzaamheid en sociale inclusie van mensen te versterken. Meer informatie over instrumenten, verantwoordelijkheden en mogelijkheden ten aanzien van het verhogen van de arbeidsparticipatie, kunt u op deze site vinden onder de kopjes [Participatiewet en Quotumregeling](#) en [Re-integratie](#).

Inkomensondersteuning

Wanneer werk (nog) niet mogelijk is, is (tijdelijke) inkomensondersteuning van belang. Bijvoorbeeld in de vorm van de algemene bijstand - een inkomensvoorziening ter hoogte van het sociaal minimum. Wanneer iemand naar de mening van het college B&W (ondanks het hebben van werk) niet in staat is om uit zijn inkomen en vermogen noodzakelijke kosten te betalen, kan de gemeente aanvullende inkomensondersteuning bieden via Bijzondere Bijstand.

In het document [vragen en antwoorden over de bijzondere bijstand](#) wordt ook specifiek ingegaan op de gevolgen van de wetwijziging voor de verstrekking van bijzondere bijstand in natura of op grond van groepskenmerken en wat dit betekent voor instrumenten als de stadspas, een declaratiefonds voor maatschappelijke participatie, een webshop of een kindpakket.

Schuldhulpverlening

Armoede is meestal niet enkel een kwestie van een laag inkomen. Vaak spelen (problematische) schulden een rol waardoor het besteedbaar inkomen ontoereikend is om de eindjes aan elkaar te knopen. Ook kunnen schulden een belemmering zijn voor de arbeidsparticipatie. Gemeenten hebben met de invoering van de Wet Gemeentelijke Schuldhulpverlening de wettelijke taak gekregen om integrale schuldhulpverlening aan te bieden. Met de Wet wordt naast het verlenen van schuldhulpverlening ook van gemeenten verwacht in te zetten op preventie en nazorg. Vroegsignalering speelt hier tevens een belangrijke rol.

Meer aanvullende informatie kunt u vinden op www.effectieveschuldhulp.nl.

Speerpunten Kabinet

Integraal beleid

Veel taken binnen het sociale domein zijn of worden overgeheveld naar gemeenten. De gedachte hierachter is dat gemeenten effectiever maatwerk kunnen leveren en versnippering kunnen tegengaan omdat zij dicht bij de mensen staan. Daarnaast bieden de decentralisaties kansen voor een cultuuromslag in de vorm van sociale ondersteuning, verantwoordelijkheden en capaciteiten van burgers, publieke- en private instellingen. Dit geldt ook voor het armoede- en schuldenbeleid. Samenwerking en afstemming, binnen het sociale domein van de organisatie, met ketenpartners en met partijen uit het veld, draagt positief bij aan de effectiviteit van interventies. Daarom is integraal beleid een speerpunt van het kabinet. Gemeenten zijn vrij om hier invulling aan te geven.

SZW heeft recent onderzoek laten doen naar de wijze waarop gemeenten invulling geven aan het armoede- en schuldenbeleid en welke instrumenten en partners gemeenten hiervoor ter beschikking hebben. Alle gemeenten hebben hier aan deelgenomen. Uit het onderzoek blijkt dat integrale samenwerking hoog op de agenda van gemeenten staat. Ook blijkt dat er op dit terrein nog winst valt te behalen. Onder het kopje [Kamerstukken](#) treft u de publicatie van het onderzoek.

Hieronder vindt u enkele voorbeelden van integrale samenwerking:

Publiek-private samenwerking en Subsidieregeling

Gemeenten staan er in hun aanpak tegen armoede en schulden niet alleen voor. Veel maatschappelijke organisaties en vrijwilligers leveren een waardevolle bijdrage aan de bestrijding hiervan. Deze organisaties hebben vaak een goed beeld van de problematiek en komen soms makkelijker achter de voordeur. Denk bijvoorbeeld aan samenwerking met de voedselbank, de impact van stichting Leergeld of lokale bedrijven die hun expertise vrijwillig inzetten voor mensen met financiële problemen. Voorbeelden van verschillende samenwerkingsverbanden staan op www.effectiefarmoedebeleid.nl.

Uit onderzoek naar integraal beleid van gemeenten worden Stichting Leergeld, Jeugdsportfonds en Jeugdcultuurfonds als voornaamste samenwerkingspartners genoemd. Deze partijen hebben vanuit de extra middelen voor armoedebestrijding ook subsidie ontvangen.

Voor een succesvolle samenwerking tussen publieke- en private partijen is het essentieel dat zij qua kennis, organisatie, aanpak en (ervarings)deskundigheid elkaar aanvullen en versterken. Om de meerwaarde van maatschappelijke organisaties bij het tegengaan van armoede- en schuldenproblematiek te vergroten, is de subsidieregeling ter stimulering van activiteiten die een duurzame bijdrage leveren aan het tegengaan van armoede- en schuldenproblematiek opgesteld. Voor meer informatie, zie de [regeling in de Staatscourant](#) (4-7-2014 nr. 18873). Het eerste tijdvak om subsidie aan te vragen is inmiddels gesloten, maar in de periode van 1 april t/m 31 mei is het opnieuw mogelijk voor maatschappelijke organisaties om subsidie aan te vragen.

Zelf subsidie verstrekken?

De wijze waarop gemeenten subsidie mogen verlenen aan maatschappelijke organisaties die zich inzetten voor de bestrijding van armoede en schulden worden toegelicht in [dit document \(pdf\)](#).

Sociale Wijkteams

Veel gemeenten werken al met sociale wijkteams, bestaande uit professionals uit verschillende organisaties en disciplines die gezamenlijk een integrale en generalistische aanpak van sociale problematiek zorgen. Sociale wijkteams bestrijden niet expliciet armoede maar zijn wel erg waardevol voor de signalering en aanpak van de bredere problematiek waar armoede nauw aan gekoppeld is zoals re-integratie, schuldhulpverlening en maatschappelijke ondersteuning.

Platform 31 heeft onlangs een [publicatie uitgebracht over de vormgeving van sociale wijkteams](#).

Kinderen

Het kabinet hecht grote waarde aan de ontwikkeling en participatie van kinderen. Het is belangrijk dat kinderen mee kunnen doen in de samenleving, ook wanneer zij opgroeien in een huishouden met een laag inkomen of problematische schulden. Armoede onder kinderen komt helaas te veel voor, ook in Nederland, zo blijkt uit verschillende onderzoeken van bijvoorbeeld [de Kinderombudsman](#) en [Kinderen in Tel](#). Het kabinet zet fors in op het stimuleren van werkgelegenheid en het financieel aantrekkelijk maken voor gezinnen met een bijstandsuitkering om te gaan werken. Als in individuele gevallen gezinnen met kinderen extra hulp nodig hebben, hebben gemeenten hierbij een regierol. Een goede afstemming tussen het lokale armoedebeleid en jeugdzorgbeleid wordt dan ook sterk aangeraden.

Naast de extra middelen die gemeenten van SZW ontvangen, biedt het Rijk, conform het regeerakkoord, ook ondersteuning aan partijen die de maatschappelijke participatie van kinderen bevorderen. Zo is de Sportimpuls uitgebreid met een regeling specifiek gericht op jeugd in lage inkomensbuurten en is onder andere subsidie verstrekt aan het Jeugdsportfonds, het Jeugdcultuurfonds en Stichting Leergeld. Voor verdere informatie over de mogelijkheden voor sport en cultuur kunt u terecht bij respectievelijk VWS en OCW.

De staatsecretaris van SZW heeft wethouders en gemeenteraden gevraagd om de extra middelen (zie ook onder [beschikbare middelen](#)) zo gericht mogelijk in te zetten voor het doel waarvoor ze bestemd zijn en zich met name in te zetten voor kinderen die onvoldoende kunnen meedoen en voor het versterken van een preventieve aanpak. Uit het onderzoek onder gemeenten (zie Bartels) naar de wijze waarop zij (voornemens zijn) de extra middelen (te) besteden, blijkt dat zij inderdaad prioriteit geven aan kinderen.

Op lokaal niveau maken private partijen, zoals maatschappelijke organisaties, bedrijven en vrijwilligers, zich ook sterk om sociale uitsluiting onder kinderen tegen te gaan. De mate en wijze hiervan verschillen echter per gemeente en kan derhalve effectiever op lokaal niveau worden vormgegeven. Voor goede voorbeelden om op lokaal niveau samen met andere partijen kinderarmoede te bestrijden, kunt u ook terecht op www.effectiefarmoedebeleid.nl.

Gemeenten kunnen zich ook aansluiten bij de website www.kansvoormijnkind.nl en zo hun gemeentelijke regelingen en voorzieningen voor kinderen onder de aandacht brengen. De website is onderdeel van een campagne – mede mogelijk gemaakt met steun van SZW – die ervoor moet zorgen dat zoveel mogelijk kinderen profiteren, tegen zo laag mogelijk uitvoeringskosten voor de gemeente.

De Kinderombudsman beveelt gemeenten aan om kinderen actief te betrekken bij het beleid dat op hun gericht is en om een Kindpakket samen te stellen. Voor informatie over en handvatten voor de bestrijding van kinderarmoede kan de handreiking van de Kinderombudsman "[Effectief kindgericht armoedebeleid](#)" behulpzaam zijn.

Preventie, (vroeg)signalering en zelfredzaamheid

Voorkomen is beter dan genezen. Dat geldt ook voor armoede en sociale uitsluiting. Gezinnen die leven met beperkte financiële middelen, hoeven niet per se arm te zijn. Van belang is dat – indien problemen zich voordoen – mensen tijdig een oplossing zoeken. Zij zijn hiervoor zelf verantwoordelijk. Wanneer zij hier echter hulp bij nodig hebben, is het van belang dat zij dit tijdig zoeken - en vinden. Gemeenten spelen hier een essentiële rol in, bijvoorbeeld door duidelijke en toegankelijk informatie te verstrekken zodat de drempel voor contact met gemeenten laag blijft. Samenwerking met andere partijen, zoals de voedselbank, maatschappelijk werk of woningcorporaties, kan ook helpen om tijdig signaal te ontvangen dat iemand buiten de boot dreigt te vallen. Ook kan een meldpunt effectief werken waar mensen zichzelf of anderen (anoniem) kunnen melden bij armoedeproblemen. Vervolgens kan samen gekeken worden welke interventie het meest geschikt is. Op www.effectiefarmoedebeleid.nl treft u enkele goede voorbeelden op het gebied van preventie en eigen kracht.

Voor meer informatie over preventie en vroegsignalering specifiek bij schulden kunt u terecht op deze site onder schuldhulpverlening en op www.effectieveschuldhulp.nl.

Werkende armen

Het is niet wenselijk dat iemand werkt en toch arm is. Werken moet lonen en in Nederland is dit meestal ook het geval. Nederland kent een relatief hoog minimumloon (in de EU kent enkel Luxemburg een hoger minimumloon) en in essentie zou iemand in fulltime loondienst dus niet in armoede hoeven te verkeren. Wanneer iemand parttime werkt en daarmee onder de bijstandsnorm blijft, kan de gemeente een aanvullende bijstandsuitkering verstrekken. Er zijn gemeenten die een uitstroombonus uitkeren wanneer iemand zijn parttime dienstverband weet uit te breiden naar een fulltime dienstverband.

Armoede hangt echter niet alleen af van inkomen uit werk. Zo kunnen schulden er toch voor zorgen dat werkende mensen (tijdelijk) een armoededip meemaken, ook wanneer zij een hoger inkomen genieten. ZZP'ers zijn oververtegenwoordigd in de doelgroep werkende armen, dit is toegenomen als gevolg van de crisis. Het regeerakkoord vraagt bij de intensivering van het armoedebeleid dan ook specifiek de aandacht voor een beter bereik van werkende armen.

Uit recent onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau (notitie [Bevrijd of bekleemd?](#)) blijkt dat ZZP'ers – ondanks een hoger risico op armoede – niet de voorkeur geven aan werken voor een baas. Slechts 6% zou vaste loondienst prefereren. Het kabinet vindt ZZP'ers belangrijk voor de economie en wil ze meer ruimte geven. Bijvoorbeeld door een vermindering van de administratieve lasten en betere kansen voor zzp'ers op overheidsopdrachten. Zie voor meer informatie op rijksoverheid.nl: [Zelfstandigen zonder personeel \(zzp\)](#).

Meestal is er in het gemeentelijk armoedebeleid een doelgroep beschreven die uitgaat van een inkomensnorm van bijvoorbeeld 110% van het sociaal minimum. Hieronder kunnen ook werkende armen geholpen worden vanuit het gemeentelijk armoedebeleid. Specifiek voor werkende armen kan dan worden gedacht aan instrumenten ter versterking van de financiële zelfredzaamheid van werkende armen, zoals Bijzondere Bijstand, schuldhulpverlening, Besluit bijstandsverlening zelfstandigen (Bbz) en budgetcoaching.

Samenwerking met partijen zoals de gemeentelijke Kredietbank, het zelfstandigenloket, het welzijns- en maatschappelijk werk en woningcorporaties blijkt voor veel gemeenten erg waardevol in de aanpak van armoede onder werkenden.

Ouderen met een klein pensioen

Het regeerakkoord vraagt ook speciale aandacht voor ouderen met een klein pensioen. Ondanks dat het aantal ouderen in Nederland met een kans op armoede relatief beperkt is, dankzij ons sterke sociale zekerheidsstelsel, lopen ouderen wel een relatief hoger risico om sociaal uitgesloten te raken. Ouderen – zeker op hogere leeftijd – krijgen vaak te maken met een afnemend aantal sociale contacten, ingrijpende levensgebeurtenissen zoals het overlijden van een partner en wordt sociale participatie mogelijk bemoeilijkt door gezondheidsproblemen. Voor ouderen met beperkte financiële armslag, geldt dat des te meer. Om de sociale inclusie van kwetsbare ouderen te stimuleren, wordt voor deze groep extra aandacht gevraagd.

Nederland heeft daarom besloten om de beschikbare middelen uit het Europees Fonds voor Meest Behoeftigen (EFMB) in te zetten voor deze groep.

In totaal is, inclusief de nationale cofinanciering van 15%, circa € 4,4 miljoen beschikbaar voor een periode van zeven jaar.

Maatschappelijke organisaties worden verzocht uiterlijk 28 februari 2015 een plan in te dienen. Meer informatie over de subsidieregeling EFMB 2015-2023 is te vinden op de [website van het Agentschap SZW](#)

Beschikbare middelen

Rijksmiddelen

Om armoede- en schuldenproblematiek tegen te gaan hebben gemeenten meer financiële armslag gekregen. Het kabinet heeft voor de intensivering van het armoede- en schuldenbeleid extra middelen ter beschikking gesteld. Het grootste deel van deze middelen gaat naar gemeenten. Dit jaar gaat het om € 70 miljoen en vanaf 2015 om € 90 miljoen per jaar. Wethouders en gemeenteraden zijn gevraagd om de middelen zo gericht mogelijk in te zetten voor het doel waarvoor ze bestemd zijn en zich met name in te zetten voor kinderen die onvoldoende kunnen meedoen en voor het versterken van een preventieve aanpak.

De middelen worden niet geormerkt om beperking van de mogelijkheden voor maatwerk en extra uitvoeringslasten te voorkomen.

Een toelichting op het gemeentefonds en de verdeling treft u op de pagina [Gemeentefonds](#) op [rijksoverheid.nl](#).

Europese middelen

De Europese Unie heeft als een van haar speerpunten 'inclusieve groei' waar ook armoedebestrijding onder valt. Voor de programma-periode 2014-2020 zijn verschillende subsidies beschikbaar voor decentrale overheden die (indirect) kunnen bijdragen aan het tegengaan van armoede en sociale uitsluiting, zoals het Europees Sociaal Fonds en PROGRESS. Voor meer informatie, zie het onderwerp [Europese Subsidies](#) op de website van VNG.

Middelen uit het Europees Fonds voor Meest Behoeftigen (EFMB) worden ingezet om de sociale uitsluiting van ouderen met een laag besteedbaar inkomen tegen te gaan. Meer informatie hierover is te vinden op de site van het [Agentschap SZW](#).

Tegengaan niet-gebruik

Naast de middelen die gemeenten ter beschikking hebben, bestaan er voor minima verschillende (lokale) financiële en fiscale voordelen. Echter, soms zijn mensen hier niet van op de hoogte. Dit is zonde, want deze middelen worden dan niet benut terwijl ze wel hard nodig zijn. Om niet-gebruik van voorzieningen terug te dringen, kunnen gemeenten verschillende (communicatie)methoden inzetten om mensen te wijzen op het bestaan van regelingen en te helpen bij het aanvragen.

Gegevensuitwisseling door het Inlichtingenbureau

Om niet-gebruik van bijstand en inkomensondersteunende regelingen tegen te gaan, kunt u bij het Inlichtingenbureau (IB) verzoeken doen voor gegevensuitwisseling met relevante instanties zoals het UWV, de Belastingdienst en zorgverzekeraars. Kijk voor meer informatie op: www.inlichtingenbureau.nl.

Hulp bij aanvraag

Gemeenten kunnen gebruik maken van portals en organisaties om mensen te helpen bij het uitzoeken waar zij recht op hebben en aanvragen in te dienen. Zie bijvoorbeeld:

www.berekenuwrecht.nl

www.formulieren-brigade.nl

Private middelen

Versillende private partijen stellen ook middelen beschikbaar. Dit kunnen vermogende instanties zijn, charitatieve instellingen of gemeenschapsgelden. Zicht op welke partijen in uw gemeenten reeds bijdragen, biedt potentie voor een efficiënte en effectieve gezamenlijke aanpak tegen armoede en sociale uitsluiting.

Enkele voorbeelden:

Noodfondsen, zoals [Stichting Urgente Noden](#)

[Samenwerkende Brancheorganisaties Filantropie \(SBF\)](#)

[Lokale fondsen](#).

